

Eglė Samoškaitė
Kilusi iš Šiaulių, 27 m.

Liepos 7 d. (išvykimas)

Šiandien išvažiuojame. Pradėjau net bijoti, nors anksčiau šio jausmo nebuvo. Paskutiniai štrichai ir kelionė tuoj prasidės. Jaučiuosi nelabai pamiegojusi, nes pusę nakties jaudinausi. Atvažiuoja išlydėti tėvai, draugai, kai kurie draugai skambina ir su įtartinai „įdomia“ gaidele svarsto, kaip mums ten, Sibire, seksis. Kartais jaučiu, kad aplinkiniai galvoja, jog kažin, ar aš ištversiu. Aš ir pati taip kartais pagalvoju, bet svarbiausia, kad kompanija būtų šauni ir žmonės nesipyktų tarpusavyje. Tai būtų užvis blogiausia. Bet tikiuosi, kad viskas klostysis normaliai, racionaliai ir paprastai.

Stoty sujudimas: spaudos konferencijos, aišku, nesigirdi, bet tai tiek tos bėdos. Kol atėjau su kuprine nuo Didžiosios gatvės iki Geležinkelio stoties visa suplukau, nugara šlapia. Vėl pagalvoju, ar aš tikrai ištempsiu. Vis tiek pirmas toks žygis, o ir niekad nestovyklaudavau tiek ilgai. Bet paskui pasiduodu bendram šurmuliui – mojuoju vėliava. Visai smagu. Visi išlydi, mojuoja, toks jausmas, kad tikrai misiją vykdome.

Traukinyje palydovės irgi malonios, pasieniečiai linki sėkmės. Paprastoje kelionėje taip nebūtų. Tik bėda, kad „Misija Sibiras'11“ marškinėlius apsiliesiu kava, dabar jie atrodo įdomiai nusėti rėžiais. Vėliau ėjome pietų, bet kažkaip dar vis šurmuliavome, kol galiausiai apsiraminom, ėmėme kalbėti jau be patoso, normaliai, galiausiai įsitaisome miegoti. Žinoma, užmigti užmiega ne visi, nes visas traukinys bilda, oro vagone nėra, bet aš užmiegu – turiu savybę užmigti visur ir visada.

Liepos 8 d. (Maskva)

Ryte atvykome į Maskvą. Čia gana karšta, dėl to esame labai dėkingi, kad mūsų kuprines su mikroautobusu paima Lietuvos ambasada Maskvoje. Patys važiuojame metro, čia irgi karšta, visi žmonės nežmoniškai skuba. Jeigu leidžiasi eskalatoriumi, tai neskubantieji sustoja dešinėje pusėje, kad kairėje kalėtų bėgti visi tie, kurie mano nuskriesiantys savomis kojomis. Iš pradžių atvykstame į ambasadą, čia visu įmanomu greičiu maudomės – kiekvienam tenka po apytiksliai 5 minutes dušo. Jau imame juokauti, kad pasieksime maudymosi rekordą. Vėliau bėgame lankyti žinomesnių Maskvos vietų, o laiko turime nelabai daug.

Aplankėme Raudonąją aikštę, keletą paminklų. Bet kadangi labai užkaito oras, tai vilkomės nelabai greitai. Vis sustojame tai kavos, tai ledų.

Pietų grįžome į ambasadą, čia paaiškėjo, kad vienas mūsų grupės vaikinai traukinyje paliko žygio batus. Bet kažkaip nelabai visi susinervina, visų reakcijos sulėtėjusios. Su batais viskas baigiasi tvarkingai ir visi su milžiniškom kuprinėm per liūtį važiuojame į oro uostą. Skrendame į Tomską, kur ir lauks tikrieji išbandymai. Visą naktį nemiegame, nes lėktuvas išskrenda labai vėlai (žinoma, dar ir vėluoja), be to, prisideda skrydžio trukmė bei laiko juostų skirtumas, tad į Tomską atskrendame ryte. Visi užsimiegoję, bet tikimės iškart eiti į miškus. Bet atvykus paaiškėja, kad važiuosime į viešbutį „Rubin“. Valio!!! Dušas!

P.S. Beje, aplankėme GULAG'o muziejų – nieko ypatingo. Tik sužinau, koks yra skirtumas tarp istorinio ir memorialinio muziejaus.

Liepos 9 d. (Tomskas)

Kaip minėjau, dėl skrydžio ir laiko skirtumų buvome visai nemiegoję, tad misijos vadovas Gintautas Alekna, pasitikęs mus oro uoste, leidžia mums nusenūsti dvi valandas, vėliau visus tempia pusryčių, nors biologinis laikrodis tarsi klausia – kas čia, po velnių, vyksta?

Organizmas tikriausiai nelabai supranta, kaip galima pavalgyti naktį pusiau snaudžiant lėktuve ir dar valgyti ryte.

Vėliau G. Alekna mus išveda pasiganyti į Tomsko miestą. O jis, pasirodo, didelis ir gana gražus. Tik kad lyja. Tomske susitinkame su lietuvių tremtinio dukra Ada Bernatonyte. Jos seneliai buvo ištremti į Krasnojarską, tėvas lietuvis, mama žydė. Ada papasakoja mums apie save ir miestą, nuveda į Tomsko muziejų, kur jos studentas Olegas papasakoja apie kiekvieną muziejaus eksponatą. Tikrai – kiekvieną. O mums norisi miego, visi svyruoja beklausydami. Galiausiai nukrutėjome pietų ir išgėrėme su Ada ir Olegu kavos. Gėda prisipažinti, bet toje kavinėje aš užsnūdau. Gerai, kad pasikalbinau Adą dar prieš tai, tai bent interviu galėsiu parašyti. Bet vis tiek atrodo kvaila snausti kavinėje – lyg lovų nebūtų pasaulyje.

Liepos 10 d. (einame į žygį)

Einame į žygį tvarkyti kapinių. Tos kapinaitės yra maždaug 50 kilometrų nuo Tomsko: atvažiuojame autobusu, tačiau dar apie 5 kilometrus reikia paeiti su kuprinėmis ir kita amunicija pėstute. Diena jau buvo šiltoka. Šiaip asmeniškai tai aš vilkausi šnupuodama – tikrai nesu pratusi žygiuoti su sunkia kuprine ant pečių. Pagalvojau, kad iš savęs tikiuosi gal per daug? Pasidarė žiauriai karšta, prakaitas sruvena upeliais, o ėjome kankinamai sparčiai, kol priėjome kapinaites. Jos įkurdintos tiesiog miške, ant kalniuko, šalimais mėlynuoja rusiški antkapiai, kapų tvorelės. Lietuviški kryželiai mediniai, taip neišsiskiria iš aplinkos kaip rusiški antkapiai. Didžioji dalis kryžių nuvirtę, papuvę, visur priaugę krūmų ir medžių. Pagrindinis mūsų uždavinys buvo tas kapinaites aptverti. Kirtome medžius, rinkome šakas, išpjautus kuolus nužievinome, jų galus apdeginome ir tada jau konstravome paprastą tvorą. Mūsų grupėje, beje, labai stiprios merginos – mojuoja kirviais, pjūklais, kaltais, net stebėtina.

Atlikus didžiąją dalį darbų, panos, G. Alekna ir dar vienas vaikinys išėjome ieškoti vietos stovyklavietei už maždaug 5 kilometrų, netoli kitų tvarkysimų kapinių. Stovyklą įkūrėme prie tokio pusiau gyvo, pusiau mirusio kaimelio, kuriam buvo kelios trobos, kai kurios be langų, bet gyvenamos, nes pririšti šunys, jie pamaitinti.

Įsikūrėme kiek atokiau miške, susikūrėme laužą, virėme valgyti, pastatėme palapines. Vakarop atradome, kad esame prie kažkokios kūdros, visi puolė maudytis. Man kažkaip ta kūdra ne tokia patraukli pasirodė, be to, nemoku plaukti.

Galų galiausiai G. Alekna pasakė, kad naktį reikės budėti, nors kodėl to reikia, dorai nepaaiškino. Ai, pabudėjom, truputį net pašūkavom. Dar prie laužo padiskutavom, bet atrodo, kad partizanų tema net ir jaunajai kartai dar yra gana skaudi – kvestionuoti partizanų veiksmų pasirodė negalima.

Liepos 11 d. (žygyje)

Atsikėlėme gana anksti, tačiau paaiškėjo, kad paskutiniai budėjusieji nepažadino maisto komandos, tad iš pat ryto pusryčių natūraliai nebuvo. Tačiau numojom ranka ir patraukėm į kapinaites, kurios buvo prie pat stovyklavietės. Ten esama ne tik lietuvių kapų, bet ir rusų, kapinaitės gana didelės, tačiau baisiai netvarkingos. Rusų kapai labai įdomūs – visur staliukas ir suoliukai, staliukai apdengti sovietinėmis „kljonkėmis“, o šalimais mėtos maisto pakuočių likučiai, stovi stikliukai.

Ir taip masiškai. Žinojau, jog stačiatikiai turi tradiciją valgyti ir gerti prie kapų, bet kad po to liktų toks šiukšlynas, tai atrodo keistai. Lietuvių kapai labai sunykę, kryžiai išgriuvę ir supuvę. Mūsų indėlis buvo toks, kad aptvėrėme lietuviškų kapų teritoriją, paramstėme

nuvirtusius kryželius ir pastatėme naują didelį medinį kryžių. Kryžius tikrai gražus ir didingas.

Per tvarkymo vidurį ėjome valgyti avižinės košės, tuomet misijos vadovas G. Alekna pasiūlė keliems žmonėms eiti su juo iki pirmųjų kapinių, pažiūrėti, kaip vakar vaikinai baigė kalti tvorą. Ėjome penkiese. Pirmyn kelias buvo labai patogus, diena nekaršta, tačiau einant atgalios nutrynė kojas ir taip nemenkai. Pagalvojau, kad va, dabar bus šakės, nes tikrai nenoriu visai grupei būti našta. Į stovyklą parėjau jau persikreipusiu veidu.

Kiek vėliau susipakavome visus daiktus, tačiau belaukiant autobuso, kuris turėjo nuvežti mus iki Tomsko, pradėjo pliaupti. Beveik visi permirkome iki siūlo galo, peršlampami pasirodė net neva neperšlampami drabužiai. Vairuotojas vėlavo daugiau nei valandą, tačiau mes nežinojome, kad jis vėluoja – manėme, kad iš viso neatvažiuos, nes pradėjus lyti, pažliugo neasfaltuoti keliai. Jau net buvom netekę vilties, išėjome ieškoti kokios nors pastogės į kaimą, bet – ačiū Dievui – pasirodė autobusas. Vairuotojas aiškino, jog užtruko dėl asmeninių priežasčių...

Liepos 12 d. (Tomskas)

Kol kas atrodo žlunga mūsų planai surengti didįjį žygį, nes dangus ūkanotas ir lietus gali prapliupti bet kada. Todėl šiandien važiuojame pirkti traukinio bilietų į Bielyj Jar miestelį, kuris yra įsikūręs apytiksliai už 400 kilometrų nuo Tomsko. Tuomet dar aplankėme senąsias Tomsko kapines, nudažėme ten palaidotų lietuvių antkapinius metalo kryžius. Nusidažiau rankas juodai, tačiau juokingiausia, kad dažus metalui puikiausiai nuvalo makiažo servetėlės. Vakarop jau judėjome į Bielyj Jarą. Mus aptarnavo nuolat mus tildžiusi palydovė, pamušta akimi. Ji piktinosi, kad dainuojame, kad per garsiai kalbame, kad mūsų apskritai per daug.

Fantastiškiausias dialogas buvo, kai ji atėjo mūsų tildyti – esą per garsiai kalbame. Tačiau vienas mūsų misijos dalyvis rusiškai moka gal 10 žodžių, tačiau vis tiek neretai bando juos pritaikyti pokalbiui.

Traukinio palydovė:

– Gal galite tyliau kalbėti? Kiek kartų reikia sakyti?

Algirdas:

– Ne, ačiū.

Traukinio palydovė:

– Na, jūs man gausit!

Liepos 13 d. (Bielyj jaras)

Į Bielyj Jarą atvykome naktį. Vienai mūsų grupės merginai buvo bloga, dar ją užsūpavo autobusas. Nuvykome į sovietiškią viešbutį pasaulyje „Sibir“. Tačiau iš pradžių mūsų net nenorėjo priimti, nes neva mes nesame registravęsi, tačiau registruotis naktį nėra kur. Galiausiai, vargais negalais leido pasilikti.

Viešbučio kambariai buvo triviečiai arba keturviečiai, be tualetų ar dušo, kai kuriuose kambariuose buvo tik kriauklės, bet pabrėžiu – kai kuriuose. Nesvarbu, gulame ir tiek.

Ryte važiuojame į dvejas kapinaites. Pasisamdėme vairuotoją su nedideliu mikroautobusu, o jis, pasirodo, esąs pusiau lietuvis Viktoras Panovas. Jo pavardė nelietuviška, nes perimta iš mamos, kuri buvo rusė. Lietuvis yra jo tėvas, kuris išvyko į savo tėvynę vaikui dar negimus.

Į kapinaites važiuojame kroviniu Viktoro autobusiuku, kurio gale nėra nei sėdynių, nei langų. Važiuojant kiek apšvaigsta galva, bet nieko – išlipę visi sveiki kaip ridikai. Pirmiausia

aplankėme Rybino kapinaites, jas aptvarkėme simboliškai, nes tvirti tvoros nereikėjo, tad tik išvalėme, nupjovėme nereikalingus medžius, krūmokšnius.

Karelino kapinaitės irgi nebuvo nusiaubtos ar prišiukšlintos, jose tik pastatėme vieną apipuvusį kryžių, jį paramstėme. Vėliau apžiūrėjome išnykusį Karelino kaimą – prie kelio didžiuliai rąstiniai namai, be langų, durų, suklypę, apaugę visokiais augalais.

Apžiūrėję kaimą kokią valandą pralaukėme sankryžoje vairuotojo – jis nesuprato, kur tiksliai reikia mūsų laukti. Bet nieko, suradome autobusą, grįžome į viešbutį ir išsiruošėme į sieros vandens dušus. Tai viešieji dušai, tačiau juose trykšta vanduo su siera. Vidus atrodo kraupokai – cementinės grindys, medinės apipuvusios pertvaros, bet pats vanduo puikus. Išsiturškėme normaliai ir ėjome į svečius pas vairuotoją V. Panovą su žmona. Jie ištaisė mums nerealias vaišes, kabinome naminę varškę, aviečių uogienę. Buvo žiauriai skanu! Išeinant mums dar įdavė didžiulį stiklainį šios uogienės, kurį tempėmės žygiuodami taiga.

Liepos 14 d. (žygis)

Iš Bielyj Jaro naktį traukiniu važiavome į Asiną, kas norėjo, galėjo numigti kelias valandas, kiti su palydove dainavo rusiškas dainas. Palydovė šįkart pasirodė labai draugiška, padovanojome jos dukrai lietuvišką ženkliuką ir lietuviškų monetų, nes ji juos renka. Iš traukinio paryčiais iškart iškeliavome į taigą. Tą dieną nuėjome 32 kilometrus.

Pavargau kaip jautis, toks jausmas, kad atsisako dirbti visas kūnas. Per pertraukėles tiesiog krenti ant kuprinės ir guli be kvapo. Buvo vėjuota diena, tai bent jau visus uodus nupūtė. Paskutinius kilometrus ėjome visi nuleipę, o G. Alekna ėmė šaukti ant atsiliekančiųjų, nes pastebėjo išdraskytus skruzdėlynus – anot jo, tai rodo, kad šioje vietoje yra lokių ir kad jie

neva alkani. Šiaip meškų nematėme, bet eidami turėjome šūkauti ir kitaip triukšmauti – tai esą atbaido meškas.

Atėję iki buvusio Tunguskij bor kaimelio liekanų prie pelkės įsikūrėme stovyklavietę. Kadangi vandenį jau buvome pabaigę, teko jį semti iš pelkės ir rinkti lietaus vandenį. Lietaus vanduo tai toks šlykštokas, bet pelkės – visai normalus, tik spalva ruda. Bet jeigu pasidarai arbatą, tai iškart morališkai lengviau – spalva tinka, skonis irgi geras.

Sublogavo dar dvi merginos, tačiau neaišku nuo ko – viena nevalgė iš pelkių vandens išvirto maisto, kita valdė, bet abi jaučiasi nekaip. Maža to, dėl lokių pavojaus (tikro ar tariamo) naktį turėjome budėti. Kadangi vakare buvau nusnūdus, tai man teko tamsiausias budėjimo periodas. Su mumis budėjo ir G. Alekna – gal tos meškos iš tiesų čia vaikštinėja?

Liepos 15 d. (kapinaičių tvarkymas)

Šiandienėjome tvarkyti Tunguskij bor kapinaičių, kurios, beje, įsikūrusios apie 5 kilometrus nuo paties buvusio kaimelio. Pasidalijome į grupes – vieni liko stovykloje, nes ją reikia pasaugoti, kitiėjo į kapines. Šios kapinaitės man buvo pačios gražiausios. Jos įkurdintos tokiam gražiam šile, daug samanų, aplinkui auga mėlynės. Sakyčiau, vaizdas toks kamerinis... Trūko tik styginių kvarteto.

Kapinaites, kaip ir kaskart, aptvėrėme netaisyklingos formos medine tvorele ir patraukėme atgalios į stovyklą. Šiandien daug miegojau – po visų žygių labai trūko miego ir kadangi buvo laisvo laiko, tai juo ir pasinaudojau. Naktį vėl budėjome kartu su kitu misijos dalyviu Petru. Kadangi budėjome tamsiausiu periodu, tai kažkaip buvo nelabai jauku – kas nors knarktelė ar sušnara, iškart einame tikrinti, toks jausmas, kad visur lokiai ir lūšys vaikšto.

Beje, eidami į kapinaites ant kelio matėme lūšies pėdsakus – tokie nedideli ir katiniški.

Liepos 16 d. (pajudame iš Tunguskij bor)

Tunguskij bor – kaime, kurio beveik neliko nė kvapo, pastatėme atminimo stulpą su lentele. Bent taip kurį laiką išliks žymė, kad čia buvo gyvenama lietuvių. Paskui pajudėjome Baturino link, kurio kaimynystėje kadaise buvo ir lietuviškas kaimas Centralnyj, yra išlikusios šio kaimo kapinės. Į Centralnyjėjome miško keliu, buvo karšta, siautė uodai, prakaitas žliaugė čiurkšlėmis, uodai dar labiau kibo, skaudėjo pėdas, pečius.

Beeinant keliu pravažiavo vietinių gyventojų porėlė motociklu su lopšeliu. Abu tokiais kiek pragertais veidukais, sudiržusiom rankom, gal moteris atrodė kiek šviesesnė. Tie žmonės veikiausiai uogautojai, nes bent jau moters rankos buvo mėlynos nuo mėlynių. Moteris pasakojo, kad gimė Angos kaime, kuris buvo netoliese mūsų buvimo vietos. Paklausėme, ar kiek vėliau nevažiuos atgal, o jei važiuos – ar negalėtų paimti mūsų merginą, kuriai buvo bloga. Jie mielai sutiko, tačiau dabar vis tiek turėjome eiti pirmyn.

Po kurio laiko porėlė išties važiavo atgalios ir paėmė dvi mūsų merginas, nors pavežė nelabai toli. Dar vėliau pravažiavo „žiguliukas“, kuris irgi sutiko paimti dvi merginas su kuprinėmis, tarp jų ir mane. Su „žiguliuku“ pavažiavom kokius 5 kilometrus, paskui mus paleido sankryžoje.

Tie žmonės buvo iš Baturino – tokie visiški vietiniai: mėgstantys kiek išgerti, linksmi, vaikas galvą apsirišęs kažkokia skarele vos ne su mergaitiškais motyvais. Jo mama sėdėjo šalia manęs ir stebėjosi, kad mes keliaujam taiga – jos teigimu, nesuprantama, kaip žmonės gali norėti šerti uodus, klaidžioti miškais ir miegoti palapinėse. Pasak jo, Baturine visi verčiasi rinkdami grybus, uogas ir metalą, nes dirbti nėra kur. Dar pasakojo, kad sykį uogaudama sutiko vilką, nors kaip jis pabėgo taip iki galo ir nesupratau.

Mus paleidus įsikūrėm laužą ir laukėm likusios grupės. Aplink vaikščiojo tokie keisti metalo rinkėjai, tai dėl viso pikto pasiėmiau peilį. Bet jie tik paklausė, ar mes nepablūdom vienos klaidžiodamos po taigą, bet mes juos nuraminom, kad laukiam grupės. Atėjus visai grupei patraukėme tiesiu taikymu į Baturiną – prie šio kaimelio įsikūrėme stovyklavietę, ėjome į vietinę duonos kepyklą vandens, kuris buvo toks geltonas, bet vis tiek gerai.

O ir pati duonos kepykla tokia apleista, kad keista, jog ta duona dar neužkrėsta... Beje, Baturinas išskirtinis tuo, kad jo namai ornamentuoti gėlėtais motyvais. Nors aplink sąvartynas, ūkiniai pastatai praktiškai virsta ant šono, o beveik kiekviename kieme, vietoje gėlių, piktžolės, bet namukai stūkso sau gražūs ir traukia akį.

Liepos 17 d.

Šiandien didžioji grupės dalis išėjo tvarkyti Centralnyj kapinių, o aš su dar keturiais žmonėmis likau stovykloje. Kartu su kita mergina pelkėje išsiplovėme galvą – ji pylė ant savęs pelkės vandenį, o aš parklupau ir įkišau pačią galvą į pelkę. Ai, pagalvojau, tie dumbliai nepakenks.

Vėliau grįžo kapinių tvarkytojai, tai gaminomės pietus ir su mikroautobusais jau važiovome į Tomską žiauriai blogais keliais. Atkratė visas smegenis, užmigti beveik neįmanoma. Vėl sugrįžom į „Rubiną“.

Liepos 18 d.

Ši diena jau gali vadintis poilsio diena, nes buvome Tomske, ėjome pirkti lauktuvių, aplankėme KGB muziejų, kuris yra išlaikomas beveik vien privačių rėmėjų lėšomis – iš

biudžeto mokamas tik atlyginimas darbuotojams. Įdomiausia, kad tame pastate, pasirodo, buvo kalinamas ir Kauno arkivyskupas Sigitas Tamkevičius – jo stendas kabo ant sienos.

Liepos 19 d.

Skrendame į Maskvą. Kambarius viešbutyje turėjome atlaisvinti iki 22 val., tad nakčiai turėjome susispiesti į vieną kambariuką – miegoti buvo nelabai įmanoma. Nuėjau pasnausti su miegmaišiu į kitą aukštą, ant minkštasuolio. Jau įsitaisau miegoti, šast, ateina kažkokie balvonai parūkyti. Pakeliu galvą, o tie kad atšoko – atseit nemanė, kad čia žmogus gulėjo. Ir prasidėjo – gal jums arbatos, gal kavos, gal degtinės arba alaus, o kodėl miegate čia, pabendraukime ir panašiai. Taip nusibodo – atrodo, neaišku, kad noriu miego, o ne pokalbių.

Šiaip ne taip atsikračiau įkyrių „draugų“ ir pasnaudžiau bent kelias valandas iki skrydžio.

Maskvoje sulaukėme kitos grupės iš Dušanbė ir kartu patraukėme į Lietuvos ambasadą Rusijoje. Ten truputuką atsipūtėme ir išėjome aplankyti Jono Žemaičio kapo. Šiaip nėra aišku, ar tame kape yra jo palaikai, tiesiog kapas skirtas politiniams kaliniams, tarp kurių yra ir Jonas Žemaitis.

Paskui nuvažiavome į Liubiankos aikštę, kur stovi Solovki akmuo, menantis Baltosios jūros salose buvusį politinių kalinių kalėjimą. Pasak Aleksandro Solženycino, tai buvo GULAG'o motina, tačiau tas kalėjimas buvo uždarytas dar iki II Pasaulinio karo.

Ir jau reikia bėgti į traukinį, važiuojame į Vilnių – mūsų misija baigta. Vėliau laukia naujos misijos, nauji iššūkiai, nauji darbai.